

Hvad sker der, når man sætter 600 unge til at skrive og tegne om naturen?

Et økokritisk projekt på tværs af otte kommuner gav mikrofonen til den generation, der skal leve med klimafremtiden

JULIE DOLLERIS CHRISTENSEN, DIGITAL LÆRINGSSPECIALIST HOS CYBERPILOT OG FREELANCEJOURNALIST FOR NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING

Denne interviewartikel giver et indblik i 'Ordforbindelse' – et økokritisk skaberprojekt, som blev sat i søen i 2023 i Midt- og Vestjylland. Her gik otte kommuner, 16 kunstnere og 600 unge sammen om at skabe kunstværker i både tekst og billede om, hvad 'klima' og 'natur' betyder for de unge. I artiklen møder du projektleder Marie Harpøth Poulsen, lærer Betina Moesby og en af de unges stemmer, Sofie Lundø-Nielsen. Sofie er forfatter til den første novelle i projektets slutprodukt: en bog med titlen *Lader mig falde forover og ned i jordens favn*. I artiklen præsenteres først projektet og dets målsætninger. Herefter fortælles om de indledende workshops på biblioteker for alle elever og derefter om intense skaberdage for et udpluk af eleverne. Til slut konkluderer projektleder, lærer og elev på, hvad der kom ud af projektet, og hvad det gjorde for de unges stemmer. Du præsenteres gennem artiklen for nogle af de unges værker og forskellige øvelser fra projektet.

Billede 1: Unge og kunstnere skaber økokritiske værker. Foto: Isaac Nielsen.

De unge stemmer

Hvor står de unge egentlig i klimadebatten? Har de 'klimaangst'? Er de ligeglade med fremtiden? Demokratianalysen fra 2024 (Dansk Ungdoms Fællesråd, 2024) viser, at kun 43 procent af unge mener, at de har politiske holdninger, der er værd at lytte til. Hele 53 procent har lav demokratisk selvtillid. De unge standses ofte af manglende tro på egne evner. Unges stemmer kan også være i risiko for at overhøres i den offentlige klimadebat, når de endelig er der. Deres stemmer findes nemlig oftere på sociale medier end i etablerede medier, og mange unge har ikke nået stemmealderen endnu og repræsenteres derfor ikke i stemmestatistikker. Projektet 'Ordforbindelse' ønskede at skabe plads og lydhøre rum til de unges stemmer. "Det er dem, der er allermindst repræsenteret i den her debat, men det er jo faktisk deres fremtid, vi alle sammen snakker om," fremhæver Marie Harpøth Poulsen, biblioteksleder på Struer Bibliotek og projektleder i 'Ordforbindelse'.

Projekt 'Ordforbindelse'

- ▶ Hvad? Et kunst- og skriveprojekt ledet af Struer Bibliotek
- ▶ Hvem? Samarbejdspartnere og deltagere i projektet:
 - ▶ Biblioteker: Herning Bibliotekerne, Holstebro Bibliotek, Ikast-Brande Bibliotek, Lemvig Bibliotek, Ringkøbing-Skjern Bibliotekerne, Skive Bibliotek, Struer Bibliotek og Varde Bibliotek
 - ▶ Kunstnere fra Poesiens Hus: Daniel Dalgaard, Helle Vibeke Jensen, Line-Maria Lång, Rikke Otte, Franz M. H. Bomberg, Margrethe Nicoline Sørensen, Liv Ea, Puk Ewdokia, Laura Ringo, Carl Johan Sennels, Anna Klahn, Maja Gramstrup, Maja Elverkilde, Marielle Göthberg, Karen Siercke, Isaac Nissen
 - ▶ Nonprofit-forlaget Ordsæl
 - ▶ 600 8. klasses elever fra Midt- og Vestjylland og deres dansklærere
- ▶ Overordnede aktiviteter i projektet:
 - ▶ Uge 17, april 2023: Kreative workshops designet af kunstnerne fra Poesiens Hus, hvor 600 unge deltog fordelt på otte biblioteker
 - ▶ Maj 2023: Skaber dage i Højhuset i Herning med 15 unge og kunstnerne fra Poesiens Hus
 - ▶ Oktober 2023: Lancering af bogen *Lader mig falde forover og ned i jordens favn* på Børnefolkemødet i Herning
- ▶ Projektet modtog støtte fra Kultursamarbejdet Midt- og Vestjylland, Region Midtjyllands Kulturpulje, Europe Direct Midtjylland og Europe Direct Syddanmark. Det havde et samlet budget på 1.400.000 kr.

'Ordforbindelse' var et samarbejde mellem et hold af professionelle kunstnere fra Poesiens Hus, forlaget Ordsæl, otte biblioteker samt 600 unge fra Midt- og Vestjyllands 8. klasser. Projektet var ledet af Struer Bibliotek, og målet var, at unge skulle skabe værker om, hvad klima betyder for dem. Samskabelsesprocessen cementerede sig til sidst i en bog og en vandreudstilling med de værker, som de unge skabte i løbet af projektet.

” Målet var, at unge skulle skabe værker om, hvad klima betyder for dem.

I centrum for det hele var netop de unges stemmer: Hvad fylder for dem, når det gælder klima? Hvordan ser de naturen – både den i dag og i morgen? Og kan man gennem kunst og litteratur skabe nye forbindelser mellem de unge og den verden, de er en del af?

Kan det konkrete bekæmpe klimaangst?

Uge 17, som er den landsdækkende temauge for FN's 17 verdensmål, blev startskuddet til 'Ordforbindelse'. Det startede med en række workshopdage, hvor de 600 elever fra 8. klasserne var fordelt på forskellige biblioteker i Midt- og Vestjylland. Her skulle de over nogle dage gennem forskellige workshops, som professionelle kunstnere – forfattere, digtere, billedkunstnere og illustratører – havde sat sammen. De kreative workshops skulle understøtte de unge i at finde deres egen stemme, når de skulle forholde sig til temaet. De unge skulle fx lave collager med naturobjekter, tegne grimme naturting, lave grafik ud fra et klimaord, de ikke forstod, og skrive takkebreve til et stykke af naturen.¹ Selvom der var meget forskellige workshops, måtte de unge i dem alle træffe egne valg og lade deres egne stemmer guide processen.

Marie Harpøth Poulsen var overrasket over, at det ikke var fortællinger om overforbrug og industrielt affald, der fyldte det hele, da de unge begyndte at arbejde med temaet. Det var ikke reprimander til storproducerende fabrikker i Kina eller opråb om "handling nu!", der var flest af: "Da de unge begyndte at forholde sig til det her, så blev det enormt naturnært. Det var noget med at zoome helt ind på enkelte naturobjekter og nærmest tale direkte til dem," fortæller hun. En af eleverne, Mathias Aalhøj Jensen, legede med den direkte tale og genren 'kærlighedsdigte', da han skrev "Min elskede Ms. Kaktus".

Min elskede Ms. Kaktus

Min elskede Ms. Kaktus
Du er som solen ved morgengry
Dit strålende smil der får enhver
til at komme i godt humør
(...)

*(Bidrag til projektets udgivelse
af elev Mathias Aalhøj Jensen, i
Siercke et al., 2023, s. 66-67)*

De unge stillede i høj grad spørgsmål som: Hvad er naturen egentlig, og hvad er naturen for mig? De unge forstod temaet meget konkret. For Marie Harpøth Poulsen gav det god mening: "Temaet klima er en global dagsorden, og det fylder enormt meget i medierne. Men det bliver også let den store historie, som foregår meget langt væk. Men det har jo også helt konkrete hverdagskonsekvenser."

” De unge stillede i høj grad spørgsmål som: Hvad er naturen egentlig, og hvad er naturen for mig? De unge forstod temaet meget konkret.

I Demokratianalysen (Dansk Ungdoms Fællesråd, 2024) tegnes også et billede af, at den demokratiske samtale kan være svær at forstå for unge – måske netop fordi den opleves som abstrakt? 32 procent af de unge mener ikke, at de ved nok til at deltage, og 17 procent synes, at politik er for kompliceret. Til en workshop i 'Ordforbindelse' skulle de unge skabe værker ud fra ord eller begreber, der sagde – eller ikke sagde – dem noget. En af de unge skabte et værk ud fra begrebet 'økonomiske instrumenter' (billede 2) – et værk skabt af eleven Clara fra 8.b på Thyholm Skole på workshoppen "Det sorte værksted".

1 Hvis man ønsker inspiration til kreative og økokritiske kunst- eller skriveprojekter, kan man bagerst i bogen *Lader mig falde forover og ned i jordens favn* finde eksperimenter som 'Fra klima-sorg til klima-omsorg' eller 'Tak, natur' – små øvelser, som man kan afprøve selv eller bruge i undervisning.

Billede 2: "Hvad fuck er økonomiske instrumenter?" (Clara, 8.b). Foto: Isaac Nielsen.

Marie Harpøth Poulsen nævner dette værk som eksempel på, at det abstrakte kan blive en hæmsko i debatten. "Det er sådan et sjovt eksempel på et ret tomt begreb, fordi hvad er det [økonomiske instrumenter]? Vi har et sprog for noget nogle gange, som fjerner os fra det, det egentlig handler om."

Hun er også klar over, at fokus på klima hurtigt kan blive dystopisk. Derfor satte de fokus på at skabe nye og andre fortællinger om klima og natur, for eksempel med en øvelse om en fri collage, der ønskede at fjerne overtænkning og skubbe intuitionen længere frem. Her skulle de unge gå ud og samle naturobjekter uden at tænke for meget over det. De skulle lægge dem i en bunke på gulvet og sætte et ur til fem minutter, hvori de skulle skrive løs om, hvad de tænkte på, når de kiggede på bunken. Der var ikke noget, der hed 'dumme ord' eller 'forkerte sætninger' i denne øvelse. Efter de fem minutter skulle de tegne noget fra naturbunken og skrive noget fra noterne på tegningen. Nu havde de skabt en 'fri-leg-collage'.

“Lader mig falde forover og ned i jordens favn”

En måned efter de indledende workshops på bibliotekerne mødtes 15 unge, som ønskede at arbejde videre på værkerne, til skaberdage med de professionelle kunstnere. Hen over en weekend arbejdede de videre med de litterære og kunstneriske værker, som skulle blive en del af projektets slutprodukt: en bogudgivelse. Sofie Lundø-Nielsen var i 2023 elev på Lindbjergskolen i Herning, og hun var med til skaberdagene, hvor hun skrev en novelle. “Jeg var egentlig ret blank i starten,” indrømmer Sofie Lundø-Nielsen og smiler. “Men så kom jeg i tanker om den der forøvelse.”

Inden weekenden havde de 15 unge nemlig fået tildelt nogle øvelser, som de kunne vælge at lave inden skaberdagene. Én af øvelserne var at gå ud i naturen og beskrive den med mange forskellige sanser: Hvordan så det ud, hvordan lød det, hvordan følte det? Sofie tog ud i et naturområde tæt på sit hjem, og til skaberdagene brugte hun det, hun havde skrevet, som indgangsvinkel til sin novelle:

“Vinden tager mit hår, leger med det som sit barn. (...) Edderkoppen hænger fint fra sit spind og kigger på mig, da jeg holder om træet. Barken, der prikker på kinden er velkendt, men fremmed. (...)” (fra novellen “Hellelevator” i Siercke et al., 2023, s. 10). Øvelsen hjalp hende til at komme ud i naturen og ud af sine vante skriverammer.

” Vinden tager mit hår, leger med det som sit barn. (...) Edderkoppen hænger fint fra sit spind og kigger på mig, da jeg holder om træet. Barken, der prikker på kinden er velkendt, men fremmed. ”

Jeg syntes, det var fedt at bruge sanserne til at forklare naturen. Både hvor idyllisk den kan være, men også hvor kaotisk den kan være. Øvelsen hjalp mig til at komme lidt tættere på temaet, og hvad det egentlig handler om. (Sofie Lundø-Nielsen)

Under skaberdagene satte hun sig tit på et bord-bænkesæt udenfor sammen med nogle af de andre unge. Udover at sparre med de professionelle kunstnere brugte de unge også hinanden. Sofie Lundø-Nielsen beskriver, hvordan de i nogle perioder bare sad i stilhed og andre gange hjalp hinanden videre med deres idéer. Hun afprøvede sin idé med naturøvelsen hos de andre unge og fik hjælp til at dreje det idylliske naturbillede over i en mere dystre retning, som hun var mere vant til at skrive ud fra.

“Jeg tænkte, ‘okay, hvordan gør vi noget så positivt mere negativt, så jeg kan komme mere over i min normale skrivestil og dykke ned i det, jeg plejer at gøre,’” fortæller Sofie Lundø-Nielsen. (...) Verden står i brand. Fyldt med kaos, som om helvede har åbnet sig. Gaderne er tomme, og luften er fyldt med gas. Går du ud, dør du. Medmindre du ejer en iltmaske. (...)” (fra novellen “Hellelevator” i Siercke et al., 2023, s. 10).

En sætning fra hendes novelle fik også lov til at blive titlen på projektets bog: *Lader mig falde forover og ned i jordens favn*. Novellens handling foregår i en dystopisk verden med gift hængende i luften, hvor ilt fra opmagasinerede træer inhaleres gennem en iltmaske af de få (og rige), som nåede at få fat i en. Hovedkarakteren klatrer i slutningen op på en meget høj mur og ser ud over byen, inden hun lader sig “falde forover og ned i jordens favn” (Siercke et al., 2023, s. 11). Kunstnerne og projektlederne ønskede netop, at de unge lod sig komme tættere på naturen og brugte deres egen stemme til at skabe nye fortællinger om emnet. Sofie Lundø-Nielsen lavede her en reference til

selve projektets fokus – at overgive sig til naturen for en stund – men med hendes eget dystopiske præg.

Er der en kunstner til stede?

Ifølge Marie Harpøth Poulsen var den helt store styrke i projektet, at kunstnerne var med til at skabe et rum, hvor de unge kunne komme, som de var. Der opstod et trygt miljø, som kunstnerne særligt var med til at skabe: “Kunstnerne mødte de unge med en enorm alvor. De troede virkelig på dem. Det var *make it or break it*, at netop de kunstnere var med.”

Sofie Lundø-Nielsen oplevede også, hvordan de professionelle kunstnere accelererede hendes udvikling, hvilket hun tilskriver særligt den forfatter, som var hendes mentor til skaberdagene.

Hun var meget anderledes end mig, men hun kunne også inspirere mig til en helt anden skrivestil. Jeg lærte en masse nyt om, hvordan jeg kan skrive. Jeg kan også mærke det i dag, at jeg ikke er lige så fastlåst i min skrivestil. (Sofie Lundø-Nielsen)

Hendes mentor skubbede Sofie til at udfordre en ellers meget dystopisk skrivestil ved at inkludere mere positive elementer. Hun lærte hende også at blive mere opmærksom på steder i teksterne, hvor hun gentog sig selv, hvilket er noget, som Sofie i dag automatisk scanner sine tekster for.

“Jo mindre skoleagtigt, jo bedre”

Flere af eleverne ankom dog til de indledende kreative workshops med nogle forbehold. ‘Hvad vil de nu have mig til?’ Sådan oplevede projektleder Marie Harpøth Poulsen det. Men i løbet af dagene kunne hun se, at de forbehold forsvandt hos flere af eleverne, da det gik op for dem, at der var en stor frihed i, hvad de kunne kreere. Og der var ikke nogen karakterer, som skulle gives i sidste ende. Hvis de fx havde svært ved at formulere sig i ord, kunne de få lov til at afprøve de mere visuelle dele af workshoppen. “Det gjorde også, at vi kunne se, at alle uanset forudsætninger og forudindtaget-hed kunne være med,” fortæller Marie Harpøth Poulsen.

Lærer Betina Moesby arbejder på Lindbjergskolen i Herning. Hun var med i projekt ‘Ordforbindelse’, og hun lagde mærke til, at der opstod en forandring hos eleverne i de mindre ‘skoleagtige’ rammer:

Det hjalp at sætte dem fri i stedet for at sætte dem i en kunstig skrivesituation. Det var en fornøjelse at se dem blive grebet på den måde. Vi sætter tit for mange krav og rammer i skolen. Her kunne de tage ejerskab over deres tekster og værker på en helt anden måde. (Betina Moesby)

” Det hjalp at sætte dem fri i stedet for at sætte dem i en kunstig skrivesituation. Det var en fornøjelse at se dem blive grebet på den måde. Vi sætter tit for mange krav og rammer i skolen. ”

Kunstnerne gjorde det tydeligt, at der ikke var krav om, at man skulle være super dygtig. Det gjaldt om at være med. En workshop med navnet ‘En dag i kunsten’ tog udgangspunkt i en naturting, som man skulle gå ud og finde. Den måtte være smuk, grim, mærkelig eller noget fjerde, så længe den bare var lidt særlig. Derefter skulle man forestille sig, hvad genstanden ellers kunne være, og skrive det ned; for eksempel: et stykke buet bark kunne være en rutsjebane. Nu gik det ud på at tegne

naturtingen, "... også selvom 'du ikke kan tegne' – det kan du!" (Siercke et al., 2023, s. 116). Herefter skulle man skrive sine stikord på tegningen, og så havde man skabt en fordybelsescollage.

Betina Moesby er blevet mere opmærksom på rammesætningen i sin undervisning i dag, når hun giver sine elever skriveopgaver. Hun oplever, at sidst i grundskoleforløbet bliver det skriftlige arbejde i dansk ofte rettet mod afgangsprøven, hvor der er en meget fast skriveramme. "Der er ikke meget plads til den frie skrivning, og det dræber skriveglæden for nogen," siger Betina Moesby.

Hun ønsker at skubbe til en større skaberlyst i sin danskundervisning ved at give eleverne mindre skriveopgaver, hvor de selv skal tage teten. Det kan for eksempel være en 'skriv-løs-opgave' på baggrund af en koncertoplevelse, et museumsbesøg eller en snak om dagens nyheder. Nogle elever skriver digte, andre skriver prosatekster.

"Det var netop skriveglæden, der drev eleverne i projektet 'Ordforbindelse'. Her var ingen faste eller kun ganske få rammer, og eleverne kunne slippe kreativiteten løs," fortæller Betina Moesby. Marie Harpøth Poulsen er enig i, at rammerne hjalp skaberlysten på vej: "Jo mindre skoleagtigt, jo bedre."

De unges stemmer kaldes frem

Men hvor står vi så nu med den demokratiske følelse hos unge og deres deltagelse i klimasamtalen? Projektet 'Ordforbindelse' endte måske ikke med, at alle 600 unge gik derfra med større demokratisk selvtillid eller en oplevelse af, at deres stemme blev hørt, men det var heller ikke forventningen for så stort et projekt. Til gengæld nåede de i samarbejde med skolerne ud til rigtig mange unge, hvor de forsøgte at gøre det tydeligt, at der var plads til deres stemmer.

Før man kan byde ind i debatten, skal man have kompetencerne til at gøre det. Det lærer de unge så fint i skolen, men i det her projekt kunne vi tilbyde nogle alternative udtryksformer, der måske appellerede til nogle andre end dem, der normalt byder ind, og som kunne understøtte nogle andre, mere poetiske, personlige og kreative udtryk. (Marie Harpøth Poulsen)

Sofie Lundø-Nielsen mærkede, at det blev lettere at tale om klima i projektet, og at hendes opfattelse af klima og naturen rykkede sig, netop fordi de snakkede om det og gjorde det konkret gennem samtaler og øvelser. "Holdninger og opfattelser ændrer sig. Jo mere man snakker, jo mere viden. Jo mere viden, jo mere udfoldes ens holdning," fortæller hun.

Betina Moesby så også, at eleverne kunne arbejde sig ind i deres egne stemmer gennem de konkrete øvelser. "Det tog udgangspunkt i der, hvor de var. Og det kan være med til at give dem følelsen af, at man har en stemme og bliver hørt."

” Det tog udgangspunkt i der, hvor de var. Og det kan være med til at give dem følelsen af, at man har en stemme og bliver hørt. ”

Sofie oplevede, at det gjorde det fedt at dele holdninger, fordi de netop var sammen med folk på samme alder, og det så Marie Harpøth Poulsen også som en del af projektets fordele: "Det er tit kuren, tror jeg, at man ikke er alene – at man gennem litteraturen, ordene og billederne kan spejle sig i andre," fortæller hun.

Marie Harpøth Poulsen og Struer Bibliotek har desuden lært af projektet, at det særligt var i de mere fokuserede skaber dage, at fællesskabsfølelsen og de unges udvikling tog fart. “Jeg synes, at det meget brede, med at få 600 unge igennem, kan noget, men dybdefokusering kan også noget. Vi vil gerne være med til at danne fællesskaber for dem, der virkelig gerne vil det. Det er nok det, vi tager med os videre, frem for at vi skal nå ud til så mange unge som overhovedet muligt,” fortæller hun.

Referencer

Dansk Ungdoms Fællesråd (2024). *Demokratianalysen 2024*. Epinion.

Siercke K., Poulsen M. H., & Jensen K. M. (red.) (2023). *Lader mig falde forover og ned i jordens favn*. Ordkælv, Poesiens Hus, Struer Bibliotek.

Om forfatteren

Julie Dolleris Christensen arbejder som digital læringspecialist for IT-sikkerhedsfirmaet Cyber-Pilot. Herudover er hun freelancejournalist for Nationalt Videncenter for Læsning. Hun har en kandidat i journalistik fra Aarhus Universitet og Danmarks Medie- og Journalisthøjskole samt en bachelor i lingvistik.

Faglige arrangementer

Har du lyst til at vide mere om, hvad der rører sig på læseområdet og få inspiration til din undervisning? Så afholder Nationalt Videncenter for Læsning løbende konferencer, workshops, webinarer og temadage. Læs om den enkelte aktivitet nedenfor, og tilmeld dig ved at klikke på datoen.

8. maj 2025, Aarhus

Læsekultur: Fra toddler til teen

Få ny viden om læsekultur, inspiration til litteraturredidaktik og strategier for læselyst på tværs af skole og dagtilbud. Forskere og praktikere med fingeren på pulsen deltager med oplæg. Mød Nina Christensen, Anna Karlskov Skyggebjerg, Irene Salling Kristensen, Kristiane Hauer, Marianne Eskebæk Larsen, Henriette Romme Lund og Gitte Storgaard Funch.

2. september 2025, København

Skriv med skrivestrategier

Elevs strategier for skrivning hører til de allermost effektive greb i undervisningen. Konkret kan det gøres ved tydeligt at rammesætte og stilladsere faser i skrivningen. På dette seminar deler vi erfaringer med strategibaseret skriveundervisning på tværs af fag. Du får viden om de metoder og principper for skriveundervisning, som udvikles netop nu i Nationalt Videncenter for Læsnings to projekter *Skrivesucces for elever i stavevanskeligheder* og *Lolland skriver*. Seminaret henvender sig til vejledere og lærere på mellemtrinnet og udskoling.

19. september 2025, Aarhus

Temadag om økokritik

På denne temadag får du inspiration til at arbejde med økokritik og litteraturpædagogik. Kom med, når vi dykker ned i et overflødhedshorn af børne- og ungdomsbøger, forskning og litteratursamtaler med økokritiske briller. Temadagen henvender sig til lærere, læsevejledere, læreruddannelsen, bibliotekarer og kulturformidlere og er den anden i en række af arrangementer i tilknytning til Nationalt Videncenter for Læsnings tidsskrift *Viden om Literacy*, der formidler nyeste forskning og inspirerende praksisser inden for læsning, skrivning og sproglig udvikling.

29. september 2025, København & 3. oktober, Aarhus

Ordblind i fremmedsprogsundervisningen

Temadagens fokus er bedre deltagelsesmuligheder for ordblinde elever, studerende og kursister i fremmedsprogsundervisning. Du vil få konkrete bud på, hvordan undervisning kan imødekomme personer med læse- og skriveudfordringer, så ordblindhed ikke bliver en barriere for at udvikle et funktionelt fremmedsprog i tale og skrift. Temadagen henvender sig til alle, der arbejder med børn, unge og voksne i skriftsprogsvanskeligheder, fx fremmedsproglærere, special- og ordblindelærere, vejledere og studerende.

Scan qr-koden og få et overblik over alle faglige arrangementer.